

medon berättar för sin läkare hur han, efter att ha läst en bok om könssjukdomar, tillbringar hela dagarna med att inspektera ben och huvud efter tecken på den hemska sjukdomen. Alltmer tömd på biologiskt innehåll fick hypokondrin en ny funktion genom att ge namn åt ett särskilt fenomen: sjuklig sjukdomsrädsla.

Hypokondriens degradering till »inbillning» hade också att göra med dess inflation. En sjukdom som blev vanlig, för att inte säga trivial, som dessutom demokratiserades och »vulgariserades» genom att anammas av de lägre klasserna, miste sin status. I det allmänna medvetandet blev processen kort. För många framstod hypokondrin mot 1800-talets slut helt enkelt som en roll för den sysslösa, eller för den som sökte tomma och kortsiktiga sjukdomsvinster.

Men för läkarna blev själva sjukdomsrädslan en sjukdom. Hypokondri var den fixa idén om den egna hälsans, och kroppens bräcklighet. Även om symtomen är inbillade, är lidandet reellt, summerade de insiktsfulla. Det är meninglöst att uppmuntra hypokondriker att bemästra sin sjukdomskänsla med blotta viljan, hade också Kant konstaterat. Då vore hypokondriker ingen hypokondriker.

Men som självständig sjukdomsbild var hypokondriens tid ute. »Tillståndet hypokondri består i ständig uppmärksamhet på det egna hälsotillståndet med anlag att av obetydliga tecken eller utan sådana tecken alls, tillskriva sig en sjukdom», summerade Freuds kollega Eugen Bleuler. »Sjukdomen hypokondri finns inte längre.»

Och i »Nordisk familjebok» (1910) blev hypokondriker förvandlad till den lätt löjväckande gestalt han ännu är:

En fläck på kroppen, ett skafsår som ej vill läkas, tror han beror på syfilis ... baciller äro hans beständiga skräck; han dammar och putsar alla föremål i det oändliga (mysofobi), han tvättar sig beständigt och vidtager oupphörliga försigtighetsmått mot smitta och infektion (bacillofobi). Genom sin oro, sin ständiga vaksamhet och alla de försigtighetsmått och omsorger, hvarmed han belamrar sin tillvaro, blir han odräglig icke blott för sig själf, utan ock för sina medmänniskor, och för de läkare som han hugnar med sitt förtroende, är han icke så litet besvärlig.

Hypokondrin, ett av moderna tider trivialiserat fenomen, har av historien tagits på djupaste allvar. Och nog är detta klokt. För vad är väl hypokondrin om inte ett språk, en retorisk figur, för den sårbara själen i den sårbara kroppen?

Artikeln är ett förkortat utdrag ur en kommande essäsamling på temat kropp och kultur.

Referenser

1. Sjöman V. Mitt hjärtebarn: De länge hemlighållna breven mellan Alfred Nobel och hans älskarinna Sofie Hess, Stockholm: 1995.
2. Heberden W. Afhandling om de hypochondriska och hysteriska sjukdomarna. Stockholm: 1822.
3. von Linné C. Genera morborum (1759). Valda avhandlingar utg av Svenska Linnésällskapet, nr 7. Ekenäs: 1949: 14.
4. Kant I. Von der Macht des Gemüths, durch den blossen Vorsatz meistern seiner krankhaften Gefühle zu sein. Leipzig: 1798.
5. Weber R. Hypokondri och inbillade sjukdomar för läkare och allmänhet. Stockholm: 1891.

KORTKLIPPT

57 procent överlevde av nyfödda på 501–800 g

En undersökning av 1 126 barn med födelsevikt från 501 till 800 g och vårdade vid amerikanska intensivvårdsenheter visar att 57 procent av dem överlevde, men att 16 procent av dessa hade svåra hjärnskador. De överlevande vårdades i genomsnitt på sjukhus i 115 dagar.

Flickor hade större chans att överleva än pojkar, flickornas fördel motsvarade 90 g i ökad födelsevikt. Också de som var små i förhållande till graviditetstiden samt de vars mödrar fått steroider före förlossningen hade större chans att klara sig än andra med samma födelsevikt. Respiratorvård hade stor betydelse för överlevnaden. 179 fick inte sådan vård, särskilt lågviktiga flickor missgynnades.

Kostnaden i resurser skulle blivit mycket stor. Även om intensivvården av de mycket lågviktiga är resurskrävande är kostnaden per vunnet levnadsår avsevärt lägre än vid intensivvård av t ex vuxna med solida tumörer och äldre högriskpatienter.

N Engl J Med 1996; 276: 1645-51.

Svenska mammografifynd bekräftas av ny analys

En ny analys av dödligheten i bröstcancer i de svenska studierna av screening med mammografi har nyligen publicerats. Tidigare har man jämfört dödligheten i bröstcancer bland inbjudna respektive icke inbjudna till screening. Nu jämför man med förväntad dödlighet enligt riksstatistiken.

Resultaten stämmer väl med den traditionella analysen: mammografi för kvinnor 50–69 år är till nytta, effekten i gruppen 40–49 år är liten.

J Med Screening 1996; 3: 129-32.

Hemförlossning säker med bra urval och stöd

Fyra nya studier tyder på att planerad hemförlossning kan vara säker. Förutsättningen är dock att det gäller fall där risken för obstetriska komplikationer enligt en systematisk bedömning anses vara låg, att familjeläkare och barnmorska garanterar en god miljö och stöd samt att man har nära till sjukhus-specialist, eftersom överflyttning är ganska vanlig. Studierna gjordes i Nederländerna, Schweiz och Storbritannien.

BMJ 1996; 313: 1276-7, 1302-18.